

INDIË ONTWAAKT

is onrustbarend zoals de anarchistische leerstellingen van Sneevliet c.s. invreten, zelfs in *Boedi Oetomo*-kringen . . . Toch acht ik ingrijpen met zgn. exorbitante maatregelen niet verantwoord zolang zij mij daartoe niet dwingen, en wel omdat er werkelijk nog zulke schromelijke misstanden bestaan ten plattelande en het groot-kapitaal zo goed als niets doet om daarin verbetering te brengen, 't geen ik minder aan de vertegenwoordigers [hier te lande] dan aan de machthebbers in Holland wijt.¹

Dat waren gedachtengangen die volledig aansloten bij de visie van Idenburg die geweigerd had, de exorbitante rechten op de voormannen van de *Sarekat Islam* toe te passen omdat hij die beweging gezien had als 'vrucht' van de bestaande ontevredenheid, niet als de 'wortel', en die met instemming het woord van een planter had aangehaald dat de administrateurs van de suikerondernemingen over het algemeen hart voor de bevolking hadden, maar niet 'de suiker . . . die heeft geen hart. Dat zijn de mensen in Nederland die alleen maar dividenden en procenten vragen.' Ook voor van Limburg Stirum was de 'zedelijke roeping' geen frase – eerder was hij geneigd, met de staatkundige verheffing van Indië haast te maken.

Dat leidde in de bewogen novembermaand van 1918, nog geen vier weken nadat hij zijn particuliere brief aan Pleyte had geschreven, tot een vertrouwenscrisis tussen hem en de nieuwe minister van koloniën: Idenburg, zijn voorganger, aan wie voor de derde maal de portefeuille van koloniën was toevertrouwd.

De schok van 1918

In augustus '14 had het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in Indië grote bezorgdheid gewekt: bezorgdheid bij de Nederlanders en alle anderen die zich met het moederland verbonden voelden, dat het oorlogsgeweld niet halt zou houden voor de Nederlandse grenzen, bezorgdheid ook in nog wijder kring dat Indië betrokken kon worden in een strijd waaraan in '14, op Italië na, alle grote Europese mogendheden alsook Japan waren gaan deelnemen. Er was vooral vrees dat laatstgenoemd land op den duur tot agressie kon overgaan – duidelijk was dat de Nederlandse marine en het Knil niet bij machte waren, de moderne

¹ Brief, 26 okt. 1918, van van Limburg Stirum aan Th. B. Pleyte in a.v., p. 37.